

Diskusjon om vassdragsforvaltningen

Av Pål Mellquist

Innlegg på seminar 15. mars 2001

Basert på et langt liv innen norsk vannforvaltning, er det min oppriktige mening at vi nå har sporet av i forhold til det ønskelige og den optimale vannressursforvaltning. Årsakene er mange og i kompleks forbindelse med hverandre. Det meste er gjort i god, om enn noe naiv tro og med de beste hensikter. Likevel har det altså ikke gått så bra som forventet.

Med ansvaret for Norges største vassdrag, som berører 5 fylker og ca 50 kommuner, blir det rimelig utfordrende bl. a. for oss i GLB med så mange:

1. lite harmoniserte lover og forskrifter
2. administrative organer,
3. organer med særdeles ujevn og ofte påtrengende dårlig kompetanse
4. særdeles lite samarbeide over administrative grenser
5. vikarierende - og personlige motiver (prestisje, stahet, dumhet.....)

Vannet følger kun fysiske lover, - ikke politiske vedtak eller beslutninger i forvaltning eller styrerom!
Dette er i stor grad glemt av dagens lovmakere og "institusjonsbyggere".

Pål Mellquist er adm. dir. i Glommens og Laagens Brukseierforening

De gamle lovmakere var imidlertid ganske oppgående da de for nesten 100 år siden laget vassdragslovene hvor man bl.a. lovfestet brukseierforeninger for å skifte sol og vind mellom rettighetshavere og andre interessenter,- og ikke minst, forvalte ressursen optimalt på samfunnets vegne. Hadde de visst hva denne prisverdige tanke senere skulle utvikle seg til hadde de enten gått rundt hjørnet og skutt seg eller nedlagt forbud mot denne mangedobling av beslutnings- og innsigelsesmyndighet. I parentes kan det bemerkes at nesten 100 år etter har byråkratene i Brussel kommet til den samme konklusjon om helhetlig perspektiv på nedbørfeltene i forbindelse med Vanddirektivet.

I norsk vannressursforvaltning har nok drømmen om den beste organisering blitt den gode forvaltnings verste fiende!

Før 1972 ble vannressursforvaltningen i hovedsak utøvet av to organer, - NVE og Direktoratet for jakt og fiske (senere DN). I tillegg var det noen oppdragsinstitusjoner og universitetene med aktiviteter som lå i grenseland mellom forskning og oppdrag.

I dag vil jeg ikke engang påta meg å lage en uttømmende liste over alle de

organer som skal, eller har anledning til å uttale seg i vassdragsrelaterte saker. Det vil i hvert fall ta mer enn det kvarter som jeg har til rådighet.

Om NVE og DN og deres tidligere og nåværende rolle kan det trolig sies mye, men de hadde i hvert fall en profil som i dag mangler eller er betydelig utvannet:

1. De var sentrale landsdekkende organer som sikret en viss homogenitet i avgjørelsene over det ganske land.
2. De var forankret i departementer som ikke i samme grad som nå selv driver faglig saksbehandling.
3. Fordi de var sentralorganer hadde de, etter min mening og etter datidens normer, betydelig og vel kvalifisert bemanning.
4. Noen vil, og antakelig med en viss rett hevde at saksbehandlingen til tider gikk farlig raskt, men på den annen side ble da sakene besluttet eller fremmet for politisk avgjørelse så man kunne ta stilling til dem!
I dag er saksbehandling blitt "never ending stories"

Jeg vil hevde at vi i dag har så mange organer som opererer med til dels betydelig myndighetsoverlapping og etter så mange lover hvor harmonisering dem i mellom mangler, at vannressursforvaltningen er suboptimal mht. kvalitet og effektivitet. Rett nok har for eksempel NVE nå bli definert som "vassdragsmyndigheten" i den nye vannressursloven, men NVEs rolle er fortsatt uklar. Enden på denne uheldige utvikling er trolig ikke nådd.

Et par tilleggsmomenter er at spørsmål rundt vannressursforvalt-

ning altfor ofte sporer av i en miljødebatt hvor ekstreme grupper gjør det meget vanskelig å finne akseptable løsninger. Samlet Plan er og blir et feilgrep slik den til slutt ble og de mange utredninger innen vannressursforvaltning synes ikke å bli annet enn hyllevarmere.

Fordi konfliktnivået raskt blir så høyt, er det lite oppmerksomhet om konflikten kostnader og effektiviteten av de midler som brukes. Det mest groteske eksemplet på dette i nyere tid er trolig jernbanetunnelen under Nordmarka og lekkasjene i Puttjern. Det er kort og godt for mange som skal mene noe om alt!

Etter mitt syn er ikke den kjente tese om at:

"Kampen om retten til problemene er den sterkeste drivkraft i forvaltningen"

bare en festlig spissformulering, men dessverre en bedrøvelig realitet. Når det blir et større poeng å ha eierskap til problemer enn å løse dem, bør alle varselsklokker ringe høyt og iltert. Kamp om stadig magrere ressurstildelinger per capita til et eksponentielt økende byrakrati gjør det hele bare verre.

Ingen har egentlig lenger ansvar for en helhetlig vannressursforvaltning. Det hadde man kanskje ikke før heller, men da gikk det på et slags vis fordi det var færre sentrale organer og aktørene "kjente" hverandre.

Politikerne har ikke den nødvendige oversikt, og temaet er dessuten for komplisert for dem. Det er heller ikke spesielt interessant å profilere seg på vannressursforvaltning for dagens politikere.

Vi er overadministrert med lover og forvaltningsorganer som alle har "inn-

sigelsesrett", men mangler totalt respekt for forvaltningslovens bestemmelser.

Selvfølgelig er det bra at man har et forvaltningssystem som er åpent (transparent) og hvor alle relevante interesser kan komme med sine innspill. Men, og det er et STORT MEN, alt er ikke like beslutningsrelevant og alt beslutningsrelevant bør ikke nødvendigvis tillegges samme vekt i forvaltningen. Og endelig,- det er forskjell på store og små saker. Alt krever ikke "full pakke" for å bli avgjort.

Det er blitt hevdet med styrke fra fagjuridisk hold at de fleste lovbrudd i Norge skjer av offentlige organer og i særdeleshet i forhold til forvaltningsloven. Det er ingen grunn til å tvile på, eller bli opphisset av denne påstand. Det er rett og slett det bedrøvelige faktum og det gjelder så absolutt også innen vannressursforvaltningen.

Et særdeles graverende eksempel på at det mangler vilje og kraft til å rydde opp er forholdet mellom vassdragslovene og plan- og bygningsloven. I den aller beste hensikt fikk vi nylig denne sistnevnte lov som skulle rydde opp i- og effektivisere det meste innen denne sektor.

Og igjen i beste hensikt og spesielt i tråd med distriktpolitikernes ønsker, delegerte man det meste så langt ned som mulig, dvs. til kommunene. Det er nå signaler om ytterligere delegering fra DN til fylkesmannen. Det blir lett at man får alt for mange organer med tynn eller utilstrekkelig kompetanse.

La gå at en privatperson som ønsket å sette opp en litt romslig stærkasse på egen eiendom nærmest ble oppfattet som kriminell. Vel så bekymringsfullt er det at betydelige vannressurssaker, som

for eksempel har blitt behandlet av Stortinget, i realiteten kan bli "overprøvd" i en ny behandling etter plan- og bygningsloven av et kommunestyre. GLB er midt oppe i en slik sak hvor et pålegg fra NVE om ombygging av en dam av sikkerhetsmessige grunner "overprøves" av en kommune som nok ikke har den fornødne fagkompetanse innen sine rekker.

Ekstra ille blir det da når flertallet i det regjeringsoppnevnte utvalget (Buggeutvalget) i sin første delrapport mener at vassdragslovene og plan og bygningsloven skal leve parallelt ved siden av hverandre. Det var jo nettopp for å harmonisere disse lovverk at utvalget ble oppnevnt! Forstå det den som kan.

Konklusjon:

Hva bør man da gjøre i tillegg til å besvære seg over alt som er galt eller som var bedre før?

Nedbygging av organer eller tilbaketrekning fra "erobrede skanser" er ikke det letteste å få til, men ikke desto mindre tror jeg det er den eneste veg ut av uføret. Vi trenger:

- Harmonisering av lovverk og med kjøreregler mellom disse
- Departementene må redusere sine tilbøyeligheter til å drive behandling på fagnivå og overlate dette til:
- Færre sentrale overordnede organer som har:
 - tilstrekkelig fagkompetanse ansvar for enhetlig behandling over hele landet, og som er pålagt å:
- samarbeide om å få løst problemene, ikke å stikke kjepper i hjulene for hverandre.